

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 8 oktober 1957:

De heer **Coonen** laat een tak zien van een sierappel, *Malus floribunda*, in de tweede bloei. De heer **van der Kruk** informeert of er een verklaring bestaat voor het feit, dat vliegen in huis steeds om een bepaald voorwerp, b.v. de lamp, blijven vliegen. Verder wordt gevraagd of muggen en vlinders ook in grotten overwinteren. Dit gebeurt zeer algemeen; zelfs in mijngangen, waarin niet te sterk geventileerd wordt, komen veel insecten, steekmuggen b.v., voor. Ook spinnen zijn daar heel gewoon. Waarschijnlijk voltooien sommige soorten spinnen zelfs hun levenscyclus op dergelijke plaatsen. In grotten is het roesje, *Scoliopteryx libatrix*, een veel voorkomende overwinteraar. Ook de dagpauwoog, *Vanessa io*, komt nog al eens voor, evenals *Triphosa dubitata*, een spanner, al is de laatste veel moeilijker te vinden op de verweerde mergel door zijn grijze kleur. In de nazomer is het heel goed waar te nemen, dat bepaalde vlinders een holte opzoeken en deze menen gevonden te hebben in een donkere plek op een muur. Dergelijke plaatsen genieten in het voorjaar grote belangstelling bij hommels, die naar nestgelegenheid zoeken.

Dr. **Dijkstra** vermeldt, dat begin oktober een turkse tortel, *Streptopelia decaocto* is gaan nestelen en nu zit te broeden aan de zeer drukke Akerstraat te Heerlen. De kenmerkende tekening, smalle zwarte halsband met witte randjes, de zwarte staartwortel met brede witte rand, maakt verwisseling met de lachduif niet mogelijk. Verder bespreekt hij het verschijnsel van een of meer omgekeerde hoedjes op de rand van een paddestoel. Zie L. S. Wildervanck, Acta Bot. Neerl., 7, 1958. Broeder **Arnoud** bespreekt enkele kriebelmuggen, en hoopt hier later uitvoeriger op terug te kunnen komen. Hij vraagt zich af of deze dieren schadelijk zijn voor het vee, en hoe groot de schade kan zijn.

Daarna krijgt de heer **P. Kemp** het woord over de vormen, waarin de vogeltrek in Zuid-Limburg waarneembaar is:

- 1) In gesloten vluchten, vooral in de morgenuren. (Niet te verwarren met slaapplaats-trek) a) in grote groepen van soms honderden stuks: spreeuw, houtduif, b) in V- of lijnformatie: kraanvogel, gans. c) in kleine groepen tot circa 25 stuks: vinkachtigen,

leeuwerik. d) enkele exemplaren boven water: oeverloper, zwarte stern, zaagbek.

- 2) Open formaties: roek, kauw, vlaamse gaai, buizerd, boerenzwaluw.
- 3) Afzonderlijke trekkers: smelleken, visarend, zaagbek, fuut.

Van in de nacht trekkende vogels is alleen het geluid waar te nemen, b.v. van de koperwiek („sieh”), zanglijster en grote lijster (geluid vrijwel gelijk aan koperwiek), oeverloper („wie wie wie wie”), ganzen en kraanvogels (diepe nasale geluiden).

Bij plotselinge temperatuurdaling en sneeuwval zgn. rushes: leeuwerik, kievit.

Soms invasies van pestvogel en kruisbek. Als oorzaak van hun onregelmatig verschijnen wordt wel genoemd voedselgebrek door misoogst van bessen of sparrekegels, of overbevolking.

Door de trek verschijnen veel vogels op plaatsen, waar men ze anders niet ziet:

- a) in tuinen in de stad: mezen, roodborst, winterkoning, heggemus.
- b) in parken en plantsoenen: bonte vliegenvanger, tjiftjaf, gekraagde roodstaart, zwartkoptuifluiter.
- c) op rivieren kanalen en plassen: dodaars, meerkoet, eenden, visarend, kapmeeuw.
- d) langs het water: oeverloper, witgatje, tureluur, groenpootruiter, watersnip.
- e) op weiden en vochtig grasland: wulp, grutto, kievit, kramsvogel.
- f) op braakliggend land: putter, keep, kneu, vink.
- g) langs bosranden en in heggen: koperwiek, beflijster.
- h) op telefoondraden en palen, hoogspanningskabels: spreeuw, boeren- en huiszwaluw.

te Maastricht, op 5 november 1958:

Bij de aanvang van de vergadering herdenkt de voorzitter, Dr. **Kruytzer**, de heer F. H. van Rummelen, ondervoorzitter van het Genootschap, die op 4 november 1958 overleden is. Lid sinds 1912 was hij een van de oudste leden en een zeer trouw bezoeker van de vergaderingen, zowel te Maastricht als te Heerlen. Wij hebben allen in hem een goede trouwe vriend verloren en voelen de leegte die hierdoor is ontstaan. Waren er vragen of moeilijkheden op het gebied van de geologie, Van Rummelen wist altijd een antwoord. Zijn heengaan is dan ook een groot verlies voor de wetenschap. Met velen heeft hij

de degen gekruist, maar allen hebben hem leren hoogachten om zijn eerlijke en open strijdwijze. Deze rusteloze man, die alle wegen en paden van het hem zo dierbaar geworden Zuid-Limburg heeft betreden, heeft thans rust gevonden bij zijn God!

Na enige ogenblikken van stilte heet de voorzitter allen hartelijk welkom, in het bijzonder de heer Ververs, die belast en beladen uit Maasniel gekomen is om zijn stenen te laten spreken. Het is wel jammer, dat wij nu juist de heer van Rummelen moeten missen, die beloofd had, naar aanleiding van de vondsten van de heer Ververs iets te vertellen over de rivierterrassen.

Dan heeft de voorzitter ook een aangename taak, n.l. de oud-voorzitter en lid van verdienste, dokter Willems, van harte geluk te wensen met zijn 70ste verjaardag en de hem verleende koninklijke onderscheiding. Gaarne hadden wij aan deze vergadering een feestelijk karakter willen geven, maar nu moeten wij volstaan met de wens uit te spreken, dat wij hem en zijn echtgenote nog vele jaren in ons midden mogen zien.

De heer Ververs, oud schoolhoofd van Ohé en Laak, bespreekt dan enkele steensoorten die hij alle in het gebied van Meinweg heeft gevonden:

1) Roodijzerkiezel, verkeerdelijk ook wel jaspis genaamd, een Chalcedonisch gesteente, bestaande uit kwarts vermengd met ferrioxyd. Dit gesteente wordt zeldzaam in het grind van de Maas aangetroffen en is dan afkomstig van het Ardennenpuindek. In Meinweg is het helemaal niet zeldzaam. Het komt daar gewoonlijk als een breccie voor, d.w.z. het oorspronkelijke gesteente is gescheurd, de spleten zijn volgelopen met kiezelhoudend water, waardoor de brokstukken weer aaneengekit zijn. Roodijzerkiezel komt voor op de rechteroever van de Rijn.

2) Radiolarieten, gesteenten met Radiolarien, dus met kiezelskeletjes van fossiele oerdiertjes. In Maassedimenten zijn deze gesteenten altijd sterk afgesleten, omdat zij helemaal uit Noord-Oost-Frankrijk zijn aangevoerd. In Meinweg zijn de radiolarieten niet afgesleten. Alle hebben nog de oorspronkelijke hoekige vorm. Spr. heeft er een paar honderd van kunnen verzamelen, zelfs van de rode. Het komt voor op de rechteroever van de Rijn, in het leisteenplateau.

3) Trachiet, een vulkanisch gesteente, puimsteenachtig, maar samengeperst.

4) Bontzandsteen, niet altijd bont, dikwijls rood of wit, lichtgroen of lichtblauw. Zeldzaam in Maasafzettingen, in Meinweg helemaal niet zeldzaam. Het gesteente wordt gevonden aan de noordrand van de Eifel.

5) Oölieten, ook wel kuit-, of eisteentjes genoemd. Een hard kiezelgesteente met een massa kleine ronde of ovale bolletjes. Oorspronkelijk was dit een kalkgesteente, maar de kalk heeft plaats gemaakt voor kiezel. In Meinweg zwarte en bruine, maar vooral rode sterk afgesleten stukken in tegenstelling met exemplaren in Maasafzettingen die niet zo sterk afgerond zijn.

De heer Ververs concludeert dan ook dat de bovenlagen van het hoogterras in Meinweg en Koningsbos opgebouwd zijn uit Rijn en Roermateriaal. Hij hield zijn enthousiast voorgedragen lezing aan de hand van mooi materiaal, dat hij voor het museum achterliet, waarvoor hij door de voorzitter bijzonder bedankt werd.

Een weelde van takken van besdragende heesters is door de heer van der Hoogt uit parken en plantsoenen medegebracht: *Cotoneaster salicifolia*, een grote heester met sierlijk afhange takken, geschikt voor achtergronden; *Cotoneaster franchetti*, minder fors en niet zo slap; *Pyracantha coccinea*, de vuurdoorn, waarvan de bessen nog al eens door een schimmel worden aangetast en dan zwart worden; tenslotte de stekelige *Mahonia aquifolium* en *Berberis aggregata*, laag blijvende heestertjes, die aangeplant worden op door de jeugd bedreigde punten. Gewone hulst is nergens gebruikt, omdat daar met Kerstmis geen enkele tak aan zou blijven zitten!

De heer ter Horst voegt aan deze verzameling de witte bessen toe van de vogellijm. Bij de discussie over de vermeerdering van deze plant wijst de heer Willems erop, dat dokter de Wever met succes geënt heeft. De heer Gijtenbeek zaaide met goed gevolg door de bessen op de voedsterplant stuk te knippen. De heer Bouchoms trof de plant aan in Keer op een Acaciaboom. De heer van Wouw wijst erop dat deze plant bloeddrukverlagende werking heeft. Ook demonstreert de heer ter Horst een nest van een bosmuis, gevonden in een vogelnestkastje, en een schedel van een ringmus, eveneens uit een nestkast afkomstig, en waarschijnlijk het slachtoffer van een eikelmuis.

Dokter Willems laat enige fossielen zien uit de bekende Solenhofener zandsteentegels.

Door de heer **Felder** is een mooi stuk verkiezeld hout geschonken waarin gaten van boormossels. Het is afkomstig uit het Akens zand van Rondeweide in België. De heer **Maaßen** meldt dat op 29 maart 1958 een witgesterd blauwborstje dood werd gevonden te Montfort. De goudvinken waren daar in het afgelopen jaar tot half maart zeer talrijk. De eerste boerenwaluw zag hij op 10 april. Er waren ook nog al wat kwartels. In de Vlootbeek worden de laatste jaren weer herhaaldelijk rivierkreeften gesignaleerd. Tenslotte beleefde Montfort een ware invasie van de oranje lucernevlinder, *Colias croceus*. Hij noteerde er 186 stuks, de eerste op 3 juni, de laatste op 23 oktober.

Ten slotte gaf **Dr. van Nieuwenhoven** een korte inleiding op de excursie naar de mergelgroeven van Sibbe. Voor geologische orgels en andere karstverschijnselen in het krijt raadplegen men *Ir. van Schaik* in jaargang 30 van het Maandblad. Insekten zijn uitvoerig opgesomd door *Pater Schmitz*, Tijdschr. Entomol. XLIX-L, XLII-XLV, 1907. Men zie ook de *Zwerper*, 1957, Nr. 1. In hetzelfde tijdschrift vindt men ook iets over zoogdieren, die in de groeven huizen, 1957, Nr 8, en over het klimaat, 1955, Nr 12.

te Heerlen, 12 november 1958:

Bij het begin werd het overlijden van de heer **van Rummelen** herdacht. Zijn grote trouw en toewijding voor het Genootschap werd geprezen. Bijna nooit verzuimde hij een bijeenkomst. Voor Heerlen betekent zijn heengaan daarom ook een groot verlies, daar hij altijd wel iets ter tafel had te brengen.

Vervolgens gaf **Dr. Dijkstra** enkele gegevens over het verloop van het broedgeval van de turkse tortel aan de Akerstraat te Heerlen: 2 okt. nestbouw in een conifeer; 4 okt. waarschijnlijk eerste broeddag; 23 okt. duif zit minder vast op het nest; 25 okt. de jongen worden gevoederd; 7 nov. één jong is uit het nest gevallen en heeft na enige uren nog een lege krop; het wordt met behulp van een lange ladder weer in het nest gezet, waarna nummer twee er uit fladdert. Ook dit jong komt toch weer veilig in het nest. Enkele uren later worden beide weer gevoederd; 11 nov. beide jongen zijn uitgevlogen; 12 nov. één jong zit nog in de boom en wordt daar gevoederd; het andere zit waarschijnlijk op de begraafplaats. Vervolgens be-

spreekt de heer **P. Kemp** enige grotere wintervogels aan de hand van materiaal uit de collectie van de R.K.H.B.S.

te Maastricht op woensdag 3 dec. 1958.

De voorzitter, **Dr. Kruytzer**, heet allen welkom, in het bijzonder de spreker van vanavond, de heer **Jb. van de Peppelen** en **Dr. A. van Wijngaarden**. Daarna deelt hij mede, dat het museum van Prof. F. F. F. E. van Rummelen ten geschenke heeft ontvangen het portret van wijlen zijn vader, F. H. van Rummelen. Het is een crayontekening van P. Blot uit het jaar 1928, dus uit de tijd, waarin wij Van Rummelen kenden als de onvermoeibare excursieleider. Wij zijn Prof. van Rummelen zeer dankbaar voor dit geschenk, want het portret van Van Rummelen mocht niet ontbreken in ons museum, waar de portretten hangen van alle bekende Limburgse geologen.

Verder heeft het museum nog een andere belangrijke schenking ontvangen, nl. 4 grote dozen met waterkevers uit Midden-Limburg, behorende tot de families *Haliplidae*, *Hygrobiidae*, *Dytiscidae* en *Gyrinidae*. Deze kevers zijn in de jaren 1946-'57 verzameld door de heer **H. Jeukendrup** uit Roermond en thans door hem aan het museum geschonken. Ook dit betekent voor het museum een waardevolle aanwinst, want van Midden-Limburg bezaten wij zo goed als geen waterkevers. Allen konden zich er van overtuigen, met welke zorg en nauwgezetheid de heer Jeukendrup deze kevers heeft geprepareerd. De voorzitter zegt de milde gever dan ook hartelijk dank voor dit mooie geschenk en hoopt, dat zijn voorbeeld navolging zal vinden.

Van de heer **Mertens** is bericht ontvangen, dat in Roggel in het begin van 1958 gedood is een houtduif, *Columba palumbus*, die als nestjong geringd was op 17 juni 1956 in Öttum, 14 km ZW van de stad Skara, in de provincie Västergötland in Zweden.

Vervolgens is het woord aan de heer **Jb. v. d. Peppel**, die in een boeiend betoog de geheimen wist te ontsluiten van de kamerajacht op de wildbaai van de Hoge Veluwe. Deze wereld van stuifzanden is een geheel andere dan die van de vette Limburgse klei. De dieren, die in onze streken al lang door de mens verdreven zijn bij het kappen van bossen en de ontginning van woeste gronden, zijn daar nog voor een

groot deel aanwezig, misschien niet altijd in volkomen wilde staat, omdat de mens een wakend oogje op het wild houdt, om het zo nodig te helpen, maar ook om het te schieten, wanneer het door ziekte of ouderdom dreigt te degenereren.

Om een dier raak te kunnen fotograferen is het nodig het eerst in zijn doen en laten te leren kennen. Dan pas is het mogelijk een kamera verdeckt op te stellen langs een wildwissel, of schuilhutten te bouwen in de nabijheid van een roofvogelhorst, dat gewoonlijk hoog in de toppen van de bomen is gebouwd. Spr. illustreerde zijn lezing met een serie verbluffend fraaie lichtbeelden, waaruit telkens weer opnieuw zijn grote kundigheid sprak. Wij kunnen in het vervolg meepraten over sikkels en rozen, kapitale bokken en herten die in het fluweel gaan, spitsers en moordenaars, slijpers en houwens, een handvol ree en een armvol hert.

In de pauze werd de vergadering verrast door de komst van St. Nicolaas, die goed op de hoogte bleek te zijn van het genootschap en zijn leden. Als een goed leraar wist hij te prijzen, maar durfde ook te vermanen. Met een toepasselijk geschenk beloonde hij de spreker, die hij de eer aandeed, het laatste deel van diens voordracht bij te willen wonen.

te Heerlen, op woensdag 10 dec. 1958.

De Voorzitter, Dr. Dijkstra, vervolgt zijn cyclus over de turkse tortel: op 18 nov. waren de jongen uitgevlogen; 23 nov.: beide jongen vliegen rond; 24 nov.: de ouden paren; 25 nov.: begin van de bouw van een nieuw nest: als materiaal worden takjes gebruikt van een *Taxus*; het binnenwerk wordt gemaakt van ranken van de wilde wingerd; 29 nov.: begin van de broedperiode.

Dr. van Nieuwenhoven herhaalt de inleiding op de Flessenberg te Sibbe (zie verslag Maas-tricht 5 nov. 1958). Naar aanleiding van de bespreking van de sterke achteruitgang van het aantal vleermuizen in de laatste decennia merkt de heer van Loo op, dat onder het leien dak van kasteel Wylré een grote kolonie van ± 100 stuks huisde. Sinds de reparatie van dit dak zijn de dieren echter verdwenen. In de botanische tuin te Terwinselen vliegen de dieren graag door de stralen van de spuitende fontein heen. Ook raken zij herhaaldelijk het wateroppervlak van de vijver.

WANTSEN UIT ZUID-LIMBURG.

Namens Dr. Reclaire plaatste J. Maessen in het Natuurh. Maandblad Jrg. 37, nos 5—6 (1948, p. 54) het verzoek om maretakken (*Viscum album*) te willen onderzoeken op het voorkomen van insecten hiermee geassocieerd, maar tot nog toe niet in Nederland gevonden. Nu zit deze plant over het algemeen hoog en op zijtakken, wat een grondig onderzoek nog al bezwaarlijk maakt. Tussen Benzenrade en Ubachsberg vond ik een boomgaard, die een zeer gunstige gelegenheid tot onderzoek bood. Deze boomgaard lag te Putberg, gem. Voerendaal en het onderzoek had plaats op 22 aug. 1958. De vangst leverde een mooi resultaat op, zoals bleek uit de determinatie van de gevonden insecten door Ir. R. Cobben uit Wageningen, nl.:

Hypseloecus visci Put, f. nov. sp.

Orthops viscicola Put en *Anthocoris memorialis* F.

Van de viscicole wantsen is dus alleen nog *Anthocoris visci* Dgl. nog niet in ons land gevonden.

Verder zijn van de door mij in Zuid-Limburg verzamelde en ook door Ir. Cobben gedetermineerde wantsen nog vermeldingswaard:

Orthotylus virens Fall. f. nov. sp., Eygelshoven 16—VII—'58, 1 ♂.

Pygolampis bidentata Gze., 1 larve, ca. 2e stadium, Colmont 19—VI—'58.

Eremocoris podagricus Fall., 2 ♂, 2 ♀, Colmont 19—IV—'58.

Eremocoris plebejus Fall., 1 ♂, Brunssum 22—III—'58.

Macrotylus solitarius Mey., 1 ♂, 2 ♀, Eys-Wittem 2—VII—'58.

Phytocoris reuteri Saund, Heerlen 5—IX—'55 en 1 ♂ Stein 4—VIII—'56.

Phytocoris insignis Reut., 1 ♂. Stein 26—VIII—'56.

Stictocoris punctatonevrosus Gze., 1 ♂, Brunssum 28—VII—'52.

Graphosoma lineatum L., Terwinselen 15—V—'48 en Heerlen 28—VII—'51.

De exemplaren van Stein zijn verzameld met de lamp in samenwerking met Pater Munsters, het exemplaar van Terwinselen in samenwerking met de heer J. van Loo.

Br. Arnoud.